

**O‘QUV JARAYONIDA FANLARNI O‘QITISHDA TA‘LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH
YO‘LLARI****Xoldarov Xatamjon Mo‘ydinovich**

Islom Karimov nomidagi TDTU Qo‘qon filiali
Qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, katta o‘qituvchi
xoldorovxatamjon071@gmail.com

Annotasiya: Ushbu maqolada o‘quv jarayonida talabalar bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirishda ta‘lim sifatini o‘rni va ahamiyati, uni amalga oshirishda ‘qituvchi-pedagoglarning dars mashg‘ulotlarini olib borishdagi faoliyatini yoritilgan.

Kalit so‘zlar: ta‘lim, metod, loyiha, o‘qituvchi-pedagog, talaba, interaktiv, hamkorlik

Bugungi kunda o‘quv jarayonida ta‘limni sifat o‘zgarishlariga olib keluvchi yangicha yondashuvlarni izlashga undamoqda va uni o‘rganishdagi metodlar ham o‘zgarimoqda. Ta‘limda yangi bilimlarni amalga qo‘llash natijasi innovatsiyalarga asoslangan yangi ta‘lim yaratilishiga olib kelmoqda. Talaba o‘zlashtirgan bilimni amaliyotda qo‘llay bilishi uchun uni o‘z vaqtida mustahkamlashi, boshqa tushunchalarni o‘rganishda qo‘llash bilishi va olingan bilimlarni tizimlashtirish ta‘lim samaradorligini ta‘minlashga olib keladi.

Talabalarda mutaqqil ishlash ko‘nikmasini tarbiyalash sifatli mutaxassis tayyorlashning muhim vazifalaridan biri bo‘lib, ta‘lim samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

Talabalarning mustaqil ishlari tizimi quyidagilardan iborat:

- o‘quv fani, mazmuni ustida bajariladigan joriy ishlari ma‘ruzalarni o‘zlashtirish, darslik va o‘quv manbalari bilan ishlash, laboratoriya, amaliy, seminar mashg‘ulotlari hamda nazorat topshiriqlarini yechishga tayyorgarlik ko‘rish;
- semestr davomida uy vazifalarining bajarilishi (mavzular bo‘yicha referatlar tayyorlash, mustaqil ravishda berilgan mavzuga doir ma‘lumotlar to‘plash va o‘rganish);
- kurs ishlarini bajarish.

Talabani mustaqil ishlashga o‘rgatish birinchi navbatda dars mashg‘ulotlarida yetakchi va tajribali o‘qituvchilarning ma‘ruzalarini tinglash, ilmiy va ilmiy-uslubiy jurnallardagi maqolalarni o‘rganish, darslik va adabiyotlar bilan ishlashga, elektron manbalardan foydalanishga o‘rganishdan boshlanadi. O‘quv materialining samarali o‘zlashtirilishi amaliy, seminar va laboratoriya mashg‘ulotlarida va talabalarning jamoa bo‘lib ta‘lim olishlarida davom ettiriladi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘limining asosiy tamoyili ta‘lim markazida talaba qo‘yiladi. Ta‘lim samaradorligini oshirishda shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim muhim hisoblanib u quyidagilarga asoslanadi:

- shaxsning xususiyatlariga;
- uning oldingi tajribalariga;
- aqliy xususiyatlariga;
- ta‘lim jarayoniga mos taxnologiyalarni tanlashga.

Hamkorlikda ta‘lim olish metodi ta‘lim samaradorligini oshirish usullaridan biri bo‘lib, uning asosiy g‘oyasi turli o‘quv holatlarida talabalarning faol o‘quv faoliyatlari uchun sharoit yaratish ya‘ni talabalar uchun ma‘lumotlarning axborot banki, nazorat-sinov banki, masofadan turib ta‘lim olish, mustaqil ishlarni to‘g‘ri tashkillashtirish kabi muammolarning yechilishida qo‘l keladi.

Ta‘lim samaradorligini oshirishda ta‘lim maqsadlari, metodlari, mazmuni, shakli, vositalari va jarayonlariga yangicha yondashuv asosida fanlarning integrallashuvi va sintezlashuvi ma‘lum maqsadlarga yo‘naltirilganligi uchun **loyihalash metodiga** tayanadi. Loyiha metodi asosiy e‘tiborni kasbni egallashda kerakli shaxsiy qobiliyatlar va ko‘nikmalarni o‘rganishga qaratadi, loyiha, o‘rganish jarayonida nazariya bilan amaliyotni bog‘lashi, o‘quvchilar tomonidan mustaqil rejalashtirila oladigan, mehnatni tashkil etishga va amalga oshirishga yordam beradigan bo‘lmog‘i lozim. Loyiha usulining asosiy maqsadi topshiriqni bajarish uchun kerakli barcha bilim va ko‘nikmalar jarayon davomida o‘rganilishi darkor, bunda o‘quvchilar berilgan topshiriqni bajarishda vazifalarni o‘zaro taqsimlab, loyiha guruhi sifatida mustaqil ravishda rejalashtirishdan boshlab to amalga oshirish va xulosa chiqarishga qadar birgalikda ishlashadi.

Zamonaviy ta‘limning samaradorligini aniqlash maqsadida o‘tkazayotgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki ta‘limda belgilangan maqsadlarga erishish darajasi talaba aqliy faoliyatining qanchalik o‘sganligi bilan o‘lchanadi.

Talabaning bilish jarayonidagi faoliyati faollashivuni o‘qituvchi tomonidan tashkillashtirish deganda talabalarning o‘z-o‘zini boshqarish, o‘z-o‘zini nazorat qilish usullari va metodlaridan foydalanishga asoslangan o‘quv materialini mustaqil, faol, maqsadli yo‘naltirilgan shaklda o‘rganish tushuniladi.

Ta‘limda kutilgan natija pedagog va talaba orasidagi munosabatga ko‘proq bog‘liq bo‘lganligidan, bu munosabatlar bilan bog‘liq muommalarni yechishga xizmat qiluvchi hamkorlik pedagogikasining rivojlanishiga ehtiyoj kuchaymoqda. Ta‘lim maqsadlariga erishishda pedagog va talabaning hamkorlikda faoliyat ko‘rsatishi uchun o‘rganilgan asosiy omillar quyidagilardir:

- samarali ta‘limda pedagog va talabaning bilimi hamda malakasining o‘shirishini ta‘minlash;
- talaba bilim olishiga ehtiyojining oshirishini uning bilim olish faoliyatining faollashuviga, o‘z navbatida o‘qituvchining ham o‘z ustida ishlashi va malakasining o‘shirishiga;
- talabalarning kichik guruhlarda ta‘lim olishini modellashtirishga;
- talabalarning o‘z-o‘zining faoliyatini baholashga sharoit yaratish.

O‘tkazilgan nazariy va amaliy tadqiqotlarga asoslanib, fanlarni samarali o‘rganish bo‘yicha quyidagi xulosalarni berish mumkin:

- o‘rganish rag‘batlantirilishi kerak (maqrov orqali);
- o‘quvchilar o‘zlarining o‘rganishdagi yutuqlari haqida xabardor bo‘lsalar, qiziqtirish kuchaytiriladi;
- o‘rganishning faol davrlarini tashkil qilish kerak;
- o‘rganish o‘tayotgan davrda ko‘pgina qulay holatlarni qo‘llash, o‘quv vaziyatlarini o‘zgartirib turish kerak;

- o‘quvchilar qancha ko‘p faol bo‘lib o‘rganishsa, o‘zlashtirish davomli va muvaffaqiyatli bo‘ladi, o‘rganishning interaktiv usullaridan foydalanish va guruhiy o‘rganishni o‘tkazish kerak;

- o‘quv jarayonida yordamchi usullarni qo‘llash orqali o‘rganish samarasini oshirish mumkin.

Ta‘lim sifatini belgilovchi omillardan kelib chiqqan holda ta‘lim sifatini baholash mezonlarini ishlab chiqadi va shu mezonlar asosida ta‘lim sifatini baholab boradi, duch kelinayotgan muammolar bo‘yicha qo‘shimcha tadbirlar belgilaydi.

Har bir o‘qituvchi-pedagog dars mashg‘ulotlarini olib borishda o‘z faoliyatini tahlil qila olish va shu asosda tegishli xulosa chiqara olishga erishish kerak. Agarda o‘qituvchi o‘z mashg‘ulotlarining samaradorligini baholay olmasa, u holda o‘zi yo‘l qo‘ygan kamchiliklarni sezmaydi va bu faoliyatda ijodiy yondashuv ham bo‘lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ta‘lim tizimini yanada takomillashtirishga oid chora–tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-2909 qarori.- Toshkent, 2017 y, 20-aprel.

2. Abdurahmonov Sh. Pedagogik kvalimetriya (baholash) asoslari. Ilmiy-ulubiy ishlanma. Namangan, NamMPI, 2013.

3. Эрганова Н.Е. Методика профессионального обучения. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М. Изд. Центр “Академия”, 2007.

4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Paradaev A. Ta‘limda innovatsion texnologiyalar (ta‘lim muassasalari pedagog o‘qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar).- Toshkent, 2008.

5. Mirsolieva M, Ibragimova G.Ta‘lim texnologiyalari va pedagogik mahorat.(metodik tavsiyanoma) –Toshkent, TTESI, 2015.

6. Ismoilova Z.K, Maxsudov P.M, S.N.Jo‘raeva, N.YU.Umarov. Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi. – Toshkent, “Navro‘z”, 2016.

7. Ismoilova Z.K, Maxsudov P.M. Bo‘lajak kasb ta‘limi o‘qituvchisini metodik faoliyatga tayyorlash tizimini tahlili. “Ta‘lim muammolari”.- Toshkent, 2013,№3